

3. Хом'як І. М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі. Рівне : ППФ «Волинські обереги», 1998. 228 с.

4. Хорошкова О. Н. Специфика формирования орфографических умений и навыков в условиях близкородственного двуязычия (На материале украинского языка во 2–3 классах школ с русским языком обучения) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теория и методика обучения (украинский язык)». Киев, 1989. 170 с.

5. Яворська С. Т. Формування в учнів орфографічних умінь і навичок у процесі вивчення будови слова і словотвору (на матеріалі шкіл з російською мовою навчання) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 1997. 204 с.

Караман Ольга,
кандидат педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: Stanislavkaraman@gmail.com

РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ-РОЗДУМІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОГО ДОСВІДУ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: роздуми, індуктивний спосіб міркування, дедуктивний спосіб міркування.

Роздуми (міркування) – це висловлення про причини якостей, ознак, подій. У роздумі обов'язкові три частини: **теза** – основне твердження, чітко сформульована думка; **аргументи**, що підтверджують висунуту тезу; **висновок**, що випливає з аргументів (узагальнення). В основі роздуму лежать причиново-наслідкові відношення. **Роздуми** бувають різних видів: *індуктивні* та *дедуктивні*.

Так, під час реалізації *індуктивного способу* спочатку розглядають й аналізують факти, а після вже роблять висновки, формулюють основну думку, під час *дедуктивного* навпаки – висловлену головну думку підтверджують необхідними аргументами, міркуваннями, наводять приклади для підтвердження, роблять висновки.

Написання *твору-роздуму* вимагає вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, аргументувати, робити відповідні висновки. До того ж твір-роздум, як і будь-який інший твір, має свої правила, закони, внутрішню логіку, мовностилістичне оформлення й таку композицію:

1. Вступ.
2. Доведення (аргументи).

3. Головна думка (теза).

4. Висновок.

Вступ зумовлює зміст головної частини. З неї випливає висновок, що відповідає задуму твору. Текст становить синтаксичне ціле, у якому враховано взаємозв'язок структурних елементів роздуму: *вступу, головної думки, доказової частини та висновку; зв'язок між мікротемами (з допомогою доречного використання лексичного повтору, займенників, синонімічних слів та виразів); зв'язок речень усередині мікротем; членування тексту за абзацами.*

Тематика і завдання до написання текстів-роздумів можуть бути найрізноманітнішими.

Навчити учнів писати твори-роздуми – досить складне завдання. Виконання його великою мірою залежить від вдало організованої підготовчої роботи, спрямованої на розвиток спостережливості, творчої уяви і збагачення мови.

Усі твори доцільно ускладнювати різними граматичними, орфографічними, стилістичними та іншими завданнями, що мають бути органічно пов'язані з вимогами мовного оформлення думки у творах різних жанрів. Ці завдання не повинні відвертати увагу учнів від виконання основного завдання.

У старших класах закладів загальної середньої освіти учні систематично пишуть різні види творів у певній послідовності, з наростанням труднощів. Це можуть бути *твори за власними спостереженнями, на матеріалі життєвого досвіду, за картинами, за матеріалами художніх та інших творів, за скульптурою, фотокарткою, кінофільмом, теле- й радіопередачею, за переглянутою виставою, за музичним твором тощо.*

Отже, послідовне вироблення потрібних умінь у поєднанні із засвоєнням особливостей творів різних видів дає змогу вчителю запобігати таким недолікам у роботах учнів, як відсутність певного задуму, неповне розкриття теми, логічної та структурної непорядкованості викладу й сприяє загалом підвищенню мовленнєвої культури старшокласників.

Література

1. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназіях : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
2. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені І. Франка, 2011. 420 с.
3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
4. Фідкевич О., Богданець-Білокаленко Н. Зміст і функції багатомовної комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти з навчанням мов національних меншин. *Український педагогічний журнал*, 2020. № 3. С. 66–74.